

DAHİLDE İŞLEME REJİMİ KAPSAMINDA YAPILAN İŞLEMLERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ: GAZİANTEP İLİ ÖRNEĞİ

Sinan DANACI¹
Mustafa METE²

Öz

İhracata dayalı sanayileşme stratejisi izleyen birçok ülke için, ihracatın ülke ekonomisi üzerinde hedeflenen etkiyi oluşturması büyük ölçüde ihraç mallarının niteliğine bağlı olarak değişmektedir. Mamul ürün yerine hammadde ihracatına ağırlık veren ülkelerde ihracatın uzun dönemde ekonomik büyüme üzerinde hedeflenen pozitif etkiyi oluşturmayacağı bilinmektedir. Bu noktada, katma değer yaratımına olanak tanınması bakımından en etkili dış ticaret rejimi olarak “dahilde işleme rejimi” ön plana çıkmaktadır. Bu bilgilere dayalı olarak çalışmanın temel amacı, Türkiye’de dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracat işlemlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Çalışmanın diğer amacı ise Gaziantep ilinden dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracat işlemlerinin Türkiye ekonomisine katkılarının incelenmesidir. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle Gaziantep ilinin Türkiye’nin ihracatındaki rolü, tanımlayıcı istatistikler aracılığıyla incelenmiştir. Daha sonra, dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracatın ve diğer rejimler kapsamındaki ihracatın ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini kıyaslamak amacıyla Cobb-Douglas fonksiyonuna dayalı olarak ampirik model oluşturulmuştur. Bu modelde, 2002-2017 gözlem aralığını kapsayan veri seti ARDL sınır testi aracılığıyla incelenmiştir. Çalışmada, dahilde işleme rejimi kapsamındaki ihracatın diğer ihracat işlemlerine göre Türkiye ekonomisi üzerinde daha etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : İhracat, Dahilde İşleme Rejimi, ARDL Sınır Testi, Türkiye.

Jel Sınıflandırılması : F10, F43, P25

THE CONTRIBUTION OF TRANSACTIONS WITHIN INWARD PROCESSING REGIME ON ECONOMIC GROWTH OF TURKEY: THE SAMPLE OF GAZİANTEP

Abstract

For many countries that follow the export-based industrialization strategy, the impact of export on the country's economy depends largely on the feature of export goods. Namely, it is known that exports will not create a positive effect on the economic growth in the long-term if the export goods mostly include the raw materials instead of the endproduct. At this point, inward processing regime comes to the forefront as the most effective foreign trade regime in terms of allowing added value creation. Based on these informations, the main objective of this study is to examine the impact of the export transactions made under the inward processing regime on the economic growth in Turkey. In addition, the other aim of the study aspect of is to investigate the contributions of export transactions made under inward processing regime from Gaziantep to Turkey's economy. In through this, first, the role of Gaziantep on export performance of Turkey is investigated with descriptive statistics. Then, the empirical model that based on the Cobb-Douglas function is constructed in order to compare the effects of the export within the inward processing regime and exports transactions of the other regimes on the economic growth. In this model, the data set covering the observation of 2002-2017 is examined by ARDL bound test. In the study, it is concluded that the export

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7560-3768>.

²Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, e-mail, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0412-8602>

transactions covered by the export process in regime are more efficient than the other export transactions on the economic performance of Turkey.

Keywords : Export, Inward Processing Regime, ARDL Bound Test, Turkey.

Jel Classification : F10, F43, P25

GİRİŞ

Türkiye ekonomisinin önemli dönüm noktalarından biri olarak kabul edilen ve istikrarsız ekonomik performansı iyileştirmek amacıyla alınan 24 Ocak kararları ile birlikte Türkiye'nin ithal ikameci politikalardan ihracata dayalı sanayileşme stratejisine geçiş yaptığı bilinmektedir. Özellikle, 1980'li yıllara gelindiğinde Türkiye ekonomisindeki önemli ödemeler dengesi açıklarına karşı, ihracata yönelik politikalar ile döviz girdileri arttırma hedefi amaçlanmıştır. Aynı dönemlerde, birçok ülkede benzer stratejiler izlenmeye başlamış ve uluslararası ticarete rekabet avantajını elde etmek amacıyla özellikle teknolojik gelişime büyük önem verilmiştir. Buna karşın, tarım ürünlerine dayalı veya hammadde ihracatına dayalı ihraç mallarının ağırlıklı olduğu ülkelerde ihracata dayalı büyüme stratejileri uzun dönemde beklenen olumlu etkileri oluşturamamıştır.

Bu doğrultuda, dış ticaretin ekonomik büyüme performansı üzerinde hedeflenen pozitif etkileri oluşturması amacıyla farklı gümrük rejimleri uygulamaya başlamışlardır. Özellikle, ekonomi üzerinde belirli etkilere sahip olduğu kabul edilen ve bu nedenle "ekonomik etkili gümrük rejimleri" olarak adlandırılan gümrük rejimleri birçok ülke tarafından uygulanmaya başlamıştır. Son yıllarda, söz konusu rejim türleri arasında özellikle üretimde katma değer yaratılması amacıyla hizmet ettiği kabul edilen "dahilde işleme rejimi" ön plana çıkmaktadır. Türkiye menşeli ihraç ürünlerine uluslararası ticarete rekabet avantajı kazandırma amacıyla yönelik olarak başvuru bu rejimin, Türkiye'de de son yıllarda diğer dış ticaret rejimi kapsamında gerçekleştirilen ihracat işlemlerine göre önem kazanmaya başladığı bilinmektedir.

Ayrıca, birçok ülkede, coğrafi, politik, sosyal vb. nedenlere bağlı olarak sanayi üretiminin ağırlıklı olarak belirli şehirlere veya eyaletlere yoğunlaştığı bilinmektedir. Benzer şekilde, Türkiye'de de sanayi ürünleri imalatının ağırlıklı olarak İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana ve Gaziantep gibi illerde yoğunlaştığı görülmektedir. Buna karşın, söz konusu illerin genellikle tarih boyunca önem arz eden ticaret merkezleri olmaları, denizyolu taşımacılığı bakımından önemli limanlara sahip olmaları veya tarihten bugüne ülkelere başkentlik yapmış olmaları gibi belirleyici özellikleri nedeniyle ön plana çıktığı bilinmektedir. Bu doğrultuda, söz konusu şehirler arasında özellikle Gaziantep ilinin sanayi üretiminde ön planda olması büyük ölçüde kentin bireysel başarısı olarak kabul edilmektedir.

Verilen bilgilere dayalı olarak bu çalışmada, dahilde işleme rejiminin ekonomiye muhtemel katkılarının incelenmesi, Gaziantep ilinin Türkiye'nin dahilde işleme rejimi kapsamında gerçekleştirdiği ihracat faaliyetlerine katkılarının araştırılması ve dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracatın Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerinin diğer gümrük rejimlerine tabi olan ihracat işlemlerinin etkileri ile kıyaslanması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmanın birinci bölümünde gümrük rejimleri hakkında bilgiler verilmiş ve dahilde işleme rejimi tanımlanarak bu rejim türündeki ihracatın ülke ekonomileri üzerindeki muhtemel etkileri teorik olarak aktarılmıştır. İkinci bölümde, Türkiye'de dış ticaretin boyutları, dahilde işleme rejimi kapsamındaki ihracatın boyutları ve Gaziantep ilinin Türkiye dış ticaretine katkıları tanımlayıcı istatistikle aracılığıyla gözlemlenmiştir. Üçüncü bölümde ise teoride ekonomik etkili olarak kabul edilen dahilde işleme rejimi

kapsamındaki ihracat işlemlerinin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri ampirik olarak incelenmiştir.

2. LİTERATÜR TABLOSU

Yazar	Ülke (Ülke Grubu)	Periyot	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Sonuç
Uzay (2002)	Türkiye	1980-2000	İhracatın ithalatı karşılama oranı	DİR kapsamında yapılan ihracat	DİR kapsamında yapılan ihracat, ihracatın ithalatı karşılama oranını arttırmaktadır.
Eryüzlü (2013)	Türkiye	1996-2011	Cari açık	DİR kapsamında yapılan ihracat	DİR kapsamında yapılan ihracatın cari açığı arttırdığını ve DİR kapsamının daraltılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
Şimşek ve Kadlar (2010)	Türkiye		Ekonomik Büyüme	DİR kapsamında yapılan ihracat	DİR kapsamında yapılan ihracat ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır.
Çetinkaya ve Bektaş (2014)	Türkiye	2010-2015	Serbest Bölge	DİR kapsamında yapılan ihracat	DİR kapsamında yapılan ihracat, bölgesel ticarete katkı sağlamaktadır.
Aşar(2017)	Türkiye	2010-2015	Atıl Kapasite Kullanımı	DİR kapsamında yapılan ihracat	DİR kapsamında yapılan ihracat atıl kapasite kullanımını arttırmaktadır.
Yıldız ve Mete(2018)	Türkiye	2002-2016	Büyüme	DİR kapsamında yapılan İthalat	DİR kapsamındaki tarım ithalatının ekonomik büyüme üzerinde herhangi bir etkisi tespit edilmemiştir.

3. AMPİRİK ANALİZ VE BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye’de dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracat işlemlerinin, Türkiye ekonomisine katkılarını incelemek amacıyla oluşturulan ampirik model, bu modelde kullanılan değişkenler ve değişkenlere ait verilerin elde edildiği veri setleri ve son olarak da ampirik analizlerde faydalanılacak yöntemler hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra, söz konusu veriler ve tanıtılan yöntemler aracılığıyla yapılan ampirik analiz bulguları aktarılmıştır.

3.1. Ampirik Model ve Veri Seti

Ülkelerin, ekonomik büyüme hedefleri doğrultusunda genellikle ihracatı arttırmaya yönelik politikalar izledikleri bilinmektedir. Buna karşın, söz konusu ihracat hedeflerinde

ihraç malının niteliği, ülke ekonomisine katkı sağlanması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada yalnızca dahilde işleme rejim kapsamında yapılan ihracat işlemlerinin Türkiye ekonomisine katkılarını incelemek yerine, aynı zamanda dahilde işleme rejimi dışında kalan ihracat işlemlerinin de ülke ekonomisine katkılarının tespit edilmesi ve bu iki ihracat şeklinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin kıyaslanması amacıyla oluşturulan ampirik model şu şekildedir:

$$\ln Y_t = \beta_0 + \beta_1 \ln K_t + \beta_2 \ln L_t + \beta_3 \ln INEX_t + \beta_4 \ln OEX_t + u_t \quad (2.1)$$

denklemini, ihmal edilmiş değişken hatasına yol açmamak amacıyla Cobb-Douglas üretim fonksiyonuna dayalı olarak oluşturulmuştur. Bu doğrultuda denklemde bulunan değişkenlerden;

$\ln Y$: Ekonomik büyümeyi temsilen kullanılan 2010 sabit fiyatlarıyla dolar cinsinden reel GSYH'nın doğal logaritmasını

$\ln K$: Cobb-Douglas üretim fonksiyonuna dayalı olarak modele dahil edilen ve sermayeyi temsil eden 2010 sabit fiyatlarıyla dolar cinsinden sermaye birikiminin doğal logaritmasını,

$\ln L$: Cobb-Douglas üretim fonksiyonuna dayalı olarak modele dahil edilen ve emeği ifade eden toplam işgücü miktarının doğal logaritmasını,

$\ln INEX$: Dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracatın 2010 sabit fiyatlarıyla dolar cinsinden değerinin doğal logaritmasını,

$\ln OEX$: Diğer ihracat (Dahilde işleme rejimi haricindeki) işlemlerinin 2010 sabit fiyatlarıyla dolar cinsinden değerinin doğal logaritmasını ifade etmektedir.

Modelde faydalanılan tüm değişkenler kişi başı forma dönüştürülerek analizlere dahil edilmiştir. Çalışmada kullanılan dahilde işleme rejimi kapsamındaki ve diğer ihracat işlemleri verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veri tabanından; reel GSYH, emek ve sermaye verileri ise Dünya Bankası bünyesindeki World Development Indicators veri tabanından elde edilmiştir.

3.2. Yöntem

3.2.1. Ng-Perron Birim Kök Testi

Durağan olmayan seriler ile yapılan ekonometrik analizlerin hatalı sonuçlara yol açabileceği bilinmektedir. Bu nedenle çalışmada faydalanılan serileri durağanlık süreçleri Ng ve Perron (2001) tarafından geliştirilen birim kök testi aracılığıyla incelenmiştir.

Ng-Perron birim kök testi olarak adlandırılan test, Phillips ve Perron (1998) tarafından geliştirilen birim kök testinin muhtemel boyut bozulmalarına karşı geliştirilmiş olan bir testtir. Ng-Perron birim kök testinde, serilerin birim kök içerdiği yönündeki sıfır hipotezinin serilerin durağanlığına işaret eden alternatif hipoteze karşı sınanması amacıyla 4 farklı istatistik geliştirilmiştir. Bu istatistiklerden MZa ve MZt istatistikleri, Phillips-Perron birim kök testindeki Za ve Zt testlerinin düzenlenmiş versiyonları; MSB istatistiği, Bhargava testinin düzenlenmiş versiyonu; MPT istatistiği ise ADF-GLS testinin düzenlenmiş versiyonu şeklinde ortaya çıkmaktadır.

3.2.2. ARDL Sınır Testi Yaklaşımı

Çalışmada emek, sermaye, dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracat işlemleri, diğer ihracat işlemleri ve ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkinin geçerliliği ve açıklayıcı değişkenlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri ARDL sınır testi yaklaşımı ile incelenmiştir. ARDL sınır testi yaklaşımının temel avantajları farklı düzeylerden bütünleşik seriler arasındaki uzun dönemli ilişkinin incelenmesine olanak sağlaması, otokorelasyon ve içsellik sorunlarına karşı tutarlı sonuçlar vermesi ve değişkenler arasındaki kısa dönem uyarlanma süreci ile uzun dönemli ilişkiyi ayrıştırabilmesidir (Pesaran ve Shin, 1997). Temel ampirik modeli gösteren Denklem 3.1'in ARDL versiyonu şu şekildedir;

$$dlnY_t = c_0 + \sum_{i=1}^n \beta_{0,i} dlnY_{t-i} + \sum_{i=0}^n \beta_{1,i} dlnK_{t-i} + \sum_{i=0}^n \beta_{2,i} dlnL_{t-i} + \sum_{i=0}^n \beta_{3,i} dlnINEX_{t-i} + \sum_{i=0}^n \beta_{4,i} dlnOEX_{t-i} + \delta_0 lnY_{t-1} + \delta_1 lnK_{t-1} + \delta_2 lnL_{t-1} + \delta_3 lnINEX_{t-1} + \delta_4 lnOEX_{t-1} + \mu_t \quad (2.2)$$

denklem 3.2'de bulunan ifadelerden d , fark işlemini; n , gecikme sayısını simgelerken, $\delta_1, \delta_2, \delta_3, \delta_4$ ortak anlamlılıklarını test etmek için alt ve üst sınırı belirleyen F - istatistiği hesaplanmaktadır. Bu doğrultuda, değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin olmadığı yönündeki boş hipotez $H_0: \delta_0 = \delta_1 = \delta_2 = \delta_3 = \delta_4 = 0$, alternatif hipoteze karşı $H_1: \delta_0 \neq \delta_1 \neq \delta_2 \neq \delta_3 \neq \delta_4 \neq 0$ sınanmaktadır. Modelin tahmin aşamasında optimum gecikme uzunlukları Schwarz bilgi kriteri (SIC) aracılığıyla tespit edilmiştir.

3.3. Ampirik Analiz Bulguları

3.3.1. Birim Kök Testi Sonuçları

Zaman serisi analizlerinde, durağan olmayan serilerin analizlere dahil edilmesi durumunda sahte regresyon riski ile karşı karşıya kalınması riskinin söz konusu olduğu bilinmektedir. Bu nedenle çalışmada, serilerin durağanlığı Ng ve Perron (2001) tarafından geliştirilen birim kök testi aracılığıyla sınanmıştır.

Tablo 3.1'de aktarılan birim kök testi sonuçları incelendiğinde, serilerin tamamı için düzey değerlerinde, “seriler birim kök içermektedir” şeklindeki sıfır hipotezinin dört istatistik tarafından kabul edildiği görülmektedir. Buna karşın, serilerin birinci farkı alınarak birim kök sınaması yapıldığında, sıfır hipotezinin reddedildiği dolayısıyla serilerin durağan hale geldikleri gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada faydalanılan reel GSYH, sermaye birikimi, emek, dahilde işleme rejimi kapsamındaki ihracat ve diğer ihracat işlemleri değişkenlerinin fark değerlerinde durağan bir başka deyişle birinci düzeyden bütünleşik I(1) oldukları görülmektedir.

Tablo 3.1: Ng-Perron Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	MZa	MZt	MSB	MPT
Düzyer Değerleri				
lnY	-2.088	-0.745	0.357	9.318
lnK	-0.499	-0.254	0.510	17.633
lnL	-3.809	-1.379	0.362	6.431
lnINEX	-1.353	-0.648	0.479	13.739
lnOEX	-0.959	-0.459	0.478	14.915
Fark Değerleri				
Δ lnY	-6.765*	-1.829*	0.270*	3.650*
Δ lnK	-6.792*	-1.842*	0.271*	3.607*

$\Delta \ln L$	-11.313**	-2.209**	0.195**	2.767**
$\Delta \ln INEX$	-8.149**	-2.256**	0.184**	2.468**
$\Delta \ln OEX$	-6.509*	-1.770*	0.261*	3.944*
Kritik Değerler				
% 1	-13.800	-2.580	0.174	1.780
% 5	-8.100	-1.980	0.233	3.170
% 10	-5.700	-1.620	0.275	4.450

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler, Ng ve Perron (2001) çalışmasından elde edilmiştir.

Değişkenlerin bütünlük olmaları, değişkenler arasında muhtemel bir eşbütünlük ilişkisine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin geçerliliği, ARDL sınır testi aracılığıyla incelenmiş ve sınır testi sonuçları Tablo 3.2’de aktarılmıştır. Tablo 3.2’de verilen sonuçlar incelendiğinde, hesaplanan F-istatistik değerinin, %1 anlamlılık düzeyindeki üst sınırın (I(1)) altında olduğu fakat %5 anlamlılık düzeyindeki üst sınırın üzerinde olduğu dolayısıyla %5 anlamlılık düzeyi için “değişkenler arasında eşbütünlük ilişkisi yoktur” şeklindeki sıfır hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Bu doğrultuda, reel GSYH, sermaye birikimi, emek, dahilinde işleme rejimi kapsamındaki ihracat ve diğer ihracat işlemleri değişkenlerinin eşbütünlük olduğu ve uzun dönemde birlikte hareket ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.2: ARDL Sınır Testi Sonuçları

Tahmin Edilen Model	Optimum Gecikme Uzunlukları	F-istatistiği
$Y_t = f(K_t, L_t, INEX_t, OEX_t)$	(1,0,1,1,1)	3.987**
	Kritik Değerler	
	I(0)	I(1)
% 10	2.200	3.090
% 5	2.560	3.490
% 1	3.290	4.370

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler, Pesaran vd. (2001) çalışmasından alınmıştır.

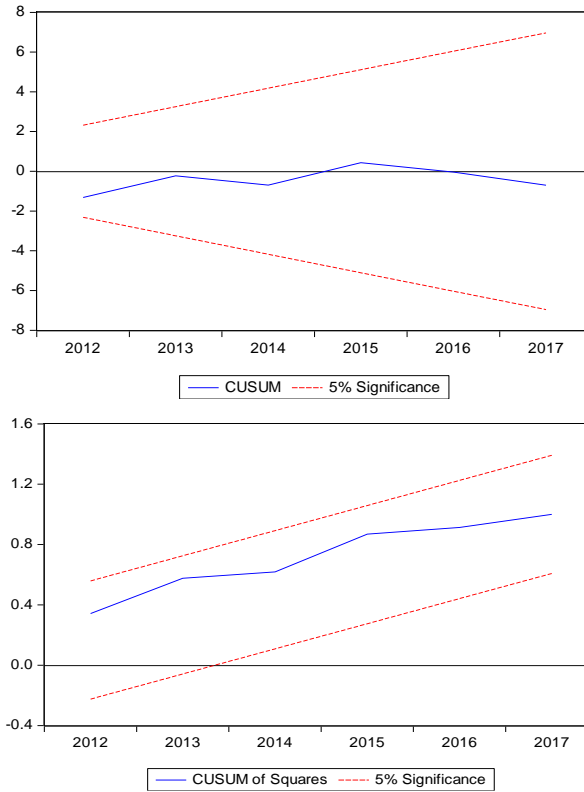
Değişkenler arasındaki eşbütünlük ilişkisi tespit edildikten sonra bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini kısa ve uzun dönem için elde edilen katsayılar incelenmeden önce, kurulan ampirik modelin ve elde edilen katsayıların güvenilirliğinin tespit edilmesi amacıyla bazı ön sına testlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda Tablo 3.3’de verilen ön sına testleri bulguları değerlendirildiğinde, Ramsey-Reset testi sonucuna göre modelde kullanılan fonksiyonel formun doğru bir form olduğu; ARCH testi sonucuna göre modelde değişen varyans sorununun geçerli olmadığı; Breusch-Godfrey LM testi sonucuna göre modelde otokorelasyon probleminin olmadığı; Jargue-Bera (JB) normalite testi sonucuna göre ise hata terimlerinin normal dağılıma sahip oldukları gözlemlenmiştir. Elde edilen parametrelerin istikrarını ölçmek amacıyla faydalanılan CUSUM ve CUSUMQ testleri sonuçları da Şekil 3.1.’de aktarılmış ve bu sonuç doğrultusunda da parametrelerin istikrarlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.3: Kısa ve Uzun Dönem Katsayı Tahmini Sonuçları

Değişken	Katsayı	Olasılık
Kısa Dönem		
$\Delta \ln K$	0.269***	0.000

$\Delta \ln L$	0.134*	0.064
$\Delta \ln INEX$	0.127***	0.000
$\Delta \ln OEX$	0.088***	0.000
ECT(-1)	-0.978***	0.000
Uzun Dönem		
$\ln K$	0.276***	0.000
$\ln L$	0.544***	0.000
$\ln INEX$	0.164**	0.017
$\ln OEX$	0.138**	0.014
Sabit Terim	4.301***	0.001
Ön Sınama Testleri	F-istatistiği	Olasılık
Ramsey-Reset	0.598	0.474
Breusch-Godfrey LM	1.192	0.392
ARCH	0.063	0.804
JB Normalite	0.385	0.824
CUSUM	İstikrarlı	İstikrarlı
CUSUMQ	İstikrarlı	İstikrarlı

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir.

Şekil 3.1: Parametre İstikrar Testi Sonuçları

Dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracat işlemlerinin ve diğer ihracat işlemlerinin ekonomik büyümeye katkılarını uzun ve kısa dönem için kıyaslanması amacıyla yapılan tahmin sonuçları Tablo 3.3'de görülmektedir. Tablo 3'deki sonuçlar öncelikle kısa dönem için incelendiğinde, sermaye birikimi ve emek birikimindeki artışın reel GSYH'yı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Benzer şekilde, hem dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracatın hem de diğer ihracat işlemlerinin kısa dönemde ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği sonuçlarına ulaşılmaktadır. Ayrıca, hata terimi

katsayısının (ECT(-1)) da beklenildiği gibi negatif işaretli ve istatistiki olarak anlamlı olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, modelde ortaya çıkması muhtemel bir şokun kendi kendine giderileceğine işaret etmektedir.

Tablo 3.3'deki sonuçlar uzun dönem için incelendiğinde ise, öncelikle sermaye birikimindeki %1'lik artışın ekonomik büyümeyi % 0.276 oranında arttırdığı; işgücü miktarındaki %1'lik artışın ise ekonomik büyümeyi % 0.544 oranında arttırdığı sonuçlarına ulaşılmaktadır. Diğer taraftan, dahilde işleme rejimi kapsamındaki ihracat işlemlerinde yaşanan %1'lik artışın ekonomik performansı % 0.164 düzeyinde arttırdığı; dahilde işleme rejimi dışında kala ihracat işlemlerindeki %1'lik artışın ise ekonomik büyümeyi % 0.138 düzeyinde arttırdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Elde edilen tüm bulgular bir arada değerlendirildiğinde, Türkiye ekonomisinin itici gücünün işgücü olduğu görülmektedir. İşgücü stokundaki artışın ekonomik göstergeler üzerindeki olumlu etkisinin, sermaye stokunun ekonomik büyüme üzerindeki etkisine göre çok daha yüksek olması, Türkiye ekonomisinin hala ağırlıklı olarak emek-yoğun bir üretim yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracat faaliyetlerinin diğer ihracat işlemlerine göre ekonomik büyüme üzerinde daha fazla etkiye sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, Türkiye'de ihracata yönelik üretimin artırılması gerekliliğinin yanı sıra toplam ihracat içerisindeki dahilde işleme rejimi kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin payının artırılması gerektiğine işaret etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracat faaliyetlerinin ülke ekonomilerine katkıları teorik temellere dayalı olarak geçmiş verilen eşliğinde açıklanmaya çalışılmış, daha sonra Gaziantep ilinde yer alan firmalar tarafından dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracat işlemlerinin Türkiye ekonomisi için önemi incelenmiş ve son olarak dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracat işlemleri ile diğer ihracat işlemlerinin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri ampirik analizler aracılığıyla kıyaslanmıştır.

Öncelikle, Türkiye'den yapılan ihracat işlemlerinde dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ihracat işlemlerinin payının 2002 yılından 2017 yılına kadar %25.8 düzeyinden %41.7 düzeyine yükselmesi, dahilde işleme rejimi kapsamından gerçekleştirilen işlemlerin Türkiye ekonomisi açısından ne kadar önemli olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, son yıllarda bölgesinde yaşanan olumsuz hadiselerle rağmen gelişen sanayi üretimi bakımından Gaziantep ilinden yapılan dahilde işleme rejimi kapsamındaki ihracat işlemlerinin, Türkiye'nin dahilde işleme rejimi kapsamında gerçekleştirilen ihracat işlemleri içerisindeki payının 2007 yılındaki %2.86 düzeyinden 2017 yılına kadar %6.44 düzeyine yükselmiş olması da Gaziantep ilinin Türkiye'nin dış ticareti ve ihracatı artırma hedefleri bakımından önemini ortaya koymaktadır.

Dahilde işleme rejimi kapsamındaki ihracat işlemleri bakımından Gaziantep ilinin Türkiye ekonomisine katkıları tanımlayıcı istatistikler aracılığıyla incelendikten sonra, söz konusu rejim kapsamında gerçekleştirilen ihracat işlemleri ile diğer ihracat işlemlerinin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerinin kıyaslanması amacıyla ARDL sınır testinden faydalanılmıştır. Cobb-Douglas fonksiyonuna dayalı olarak oluşturulan ampirik modelde, Türkiye ekonomisinde 2002-2017 dönemini kapsayan verilerden faydalanarak emek stokunun, sermaye stokunun, dahilde işlem rejimi kapsamındaki ihracat işlemlerinin ve diğer ihracat işlemlerinin reel GSYH üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Çalışmada uygulanan ampirik analizler sonucunda, Türkiye'nin ekonomik büyüme performansı üzerindeki en etkin faktörün emek stoku olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum Türkiye ekonomisinin hala emek-yoğun bir üretim yapısına sahip olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, sermaye stokunun, dahilde işleme rejimi kapsamında gerçekleştirilen ihracatın ve diğer ihracat işlemlerinin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular, ihracat işlemleri açısından değerlendirildiğinde; dahilde işleme rejimi kapsamındaki ihracat işlemlerinin diğer ihracat işlemlerine göre ekonomik aktiviteleri daha fazla olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, büyük ölçüde dahilde işleme rejiminin hammadde ihracatı yerine işlenmiş mamul ihracatına dayanmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim, bu rejim kapsamında yapılan ihracat işlemlerinde yaratılan katma değer diğer rejimler kapsamında yaratılan katma değere göre nispeten daha fazla olması, milli gelir üzerindeki etkinliğini arttırmaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak, dahilde işleme rejimi kapsamındaki ihracatın, toplam ihracat içerisindeki payının artırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'de hükümetin ve politika yapıcıların firmaları dahilde işleme rejimine yöneltmek amacıyla verilerin teşvikleri arttırmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aşar, E. (2017). Türkiye'de dahilde işleme rejimi ve Türk dış ticaretine etkileri. Yüksek lisans tezi.
- Çetinkaya, Ö. & Bektaş, N.B. (2014). Serbest Bölgeler Ve Ekonomik İşlevleri Yönüyle Değerlendirilmesi. *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 53-70.
- Eryüzlü, H. (2013). Dahilde İşleme Rejimi ve Cari Açık Üzerindeki Etkileri. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 59-69.
- Ng, S. & Perron, P. (2001). Laglengthselectionandtheconstruction of unitroottestswithgood size andpower. *Econometrica*, 69(6), 1519-1554.
- Pesaran, M. H. & Shin, Y. (1997). An Autoregressive Distributed-LagModellingApproachtoCointegration Analysis. *EconometricSocietyMonographs*, 31, 371-413.
- Pesaran, M. H., Shin, Y. & Smith, R. J. (2001). Boundstestingapproachestotheanalysis of levelrelationships. *Journal of appliedeconometrics*, 16(3), 289-326.
- Şimşek, M. & Kadılar, C. (2010). Türkiye'de Beşeri Sermaye, İhracat Ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Nedensellik Analizi. *C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 115-140.
- Uzay, N. (2002). Türkiye'de İhracatın Gelişimi. *İstanbul Üniversitesi SBF Dergisi*, 26(193).
- Yıldız, E.B. & Mete, E. (2018) Türkiye Dış Ticaretinde İkilem: Dahilde İşleme ve İthalata Dayalı Büyüme. *Uiid-Ijeas, (Prof. Dr. Harun Terzi Özel Sayısı)*, 319-334.